

RAZVOJ USTANKA U PODGRMEĆU - NA DELU TERITORIJE
BIVŠIH SREZOVA: SARSKI MOST, BOSANSKA KRUPA, BO/
SANSKI NOVI I PRIJEDOR U PERIODU 1941 I PRVA PO-
LOVINA 1942 GODINE

I. - PRIPREMA I ORGANIZACIJA USTANKA

Djelovi teritorije bivših srezova: Sarski Most, Bosanska Krupa - prema Grmeču i teritorija na tromedji ranijeg Sanskog - Prijedorskog i Bosan. Novskog sreza imaju svoje posebne specifičnosti a to su: Teritorija bez industrije, sa osloncem na Grmeč, zemljište svude naseljeno, dosta plodne i slabo komunikativne. Nared patriotski raspoložen za borbu još od poslednjih predratnih godina, jer su bili u opoziciji protiv kolonaškog starog režima, a sela naročite na tromedji bivših srezova izmješana su srpskim, muslimanskim i katoličkim stanovništvom.

Radne mase je iznenadila brza kapitulacija bivše jugoslovenske vojske i dovodjenje ustaša na vlast.

Pod ovakvim uslovima, a sticajem okolnosti još u maja 1941 god. odmah po kapitulaciji bivše Jugoslavije - u Podgrmečim selima našao se veći broj radnika, zemaljika, studenata, djaka, podoficira, oficira i drugih koji su rodom iz Podgrmeča, među kojima je bilo simpatizera partije i svesnih boraca, koji su se počeli dogovarati, popisivati i prikupljati cružje itd.

I ako je bilo signala i poruka za pripremu za ustank sa drugih strana koristeći rodbinske veze i druge između sela Majkić-Japre, Hašana, Rujmške, Čadjavice i drugih sela na pravou Bos. Novog - Komitet KPJ u Bosanskom Novom još u pripremi ustanka preko druga Milana Ličine i drugih kao što su: Stana, Djoko i Rade Stupar u selu Rujmška, Aćim i Djuro Rašeta, Ćopić Branko i Rajko, Novaković Ratko i Bože, Damjanović Uroš, Vještica Stevo i Ugrenović Preko iz Hašana, Makić Stojan, učitelj iz sela Hadrovaca, Davidović Mile, Vučojević Milan, Majić Miroslav i Trivo iz Majkić-Japre, Vučojević

Nikica i Pero, Vojnović Petar i Ratko, Marčetić Bože i drugih prenosio je direktive KPJ za pripremu i organizaciju ustanka u Podignaču, a naročito se osetila aktivnost u pripremnom periodu - posle napada hitlerovske nemačke na SSSR. Sjećamo se i sada kada smo u mjesecu julu 1941 god. kad kuće Rašete Aćima u Hašanima dobili okružnisu (pismo KPJ), koje je bilo kao direkтиva za prelazak na organizovan otpor (sprečavanje oduzimanja žita i pljačke, sprečavanja odvodenja u logor i na prisilan rad, diverzije i manje akcije itd.) Tu direktivu odmah smo usput pokazali nekim drugovima i ukratko smo se dogovorili što treba da radimo u odnosu na početak aktivne borbe. Sam ove posredne veze sa Komitetom u Bosanskom Novom sa organizaciju i dizanje ustanka bilo je i drugih slučajnih i posrednih veza tako na pr: Pronela se vijest od tadašnjeg komandira Žandarmeriske stanice u Lušci Palanci - da se nared ne skuplja na trgovima i cestama i da ne nasjeda raznoj propagandi i kada vidi da nailaze kamioni da se sklanja sa ceste i to je pored obaveznosti sa drugih strana doprinelo da iz Majkić-Japre i nekih drugih sela do početka ustanka nije niko odveden niti ubijen od ustaša i okupatora, nem što je pred početak ustanka - na cesti vraćajući se iz Srpke Jesenice od strane ustaša ubijen Budalo Vaso, to je jedina žrtva iz Majkić-Japre pre ustanka. Toga dana je Majkić-Djukanović Mile, kad kuća Kačavenda ubio jednog ustašu otevši od istog noč. Organizacija ustanka se uspešno nastavljala. Po vezama i direktivama Komiteta iz Bosanskog Novog i čekali smo uputstvo za dizanje ustanka.

2.- POČETAK USTANKA

Pošto je ustank na Drvarskom sektoru otpočeo 27. jula i Drvar oslobođen - glas o ustanku u Drvaru preko Grmeča brzo je stigao u podgrmečka sela i tako smo mi otpočeli opiti ustank sa osloncem i na glas o dizanju ustanka na Drvarskem i Bosansko Petro-

vačkom sektoru. Mi iz Majkić-Japre dejstvovali smo podjeljeni u dve grupe. Jedna je grupa išla na Žandarmerisku stanicu u Lušci Palanku zajedno sa ustanicima Palanke, dok se druga grupa pošte je tamo bila povezana sa drugovima priključila ustanicima iz sela Hašana, Potkalinja, Benakovea i Dubovika i 29.VII učestvovala u napadu na ustaško uporište u K. Duboviku. Ustaše pošte nisu mogli dati otpor ustaničkim masama - povukli su se u jednu od kamena zidanu kuću, Babića sa nebočićkim stanovništvom i iz kuće naročite sa sprata i tavana davali su otpor, a na predaju nisu ni mislili niti su dozvoljavali civilima. Pošto je dan prelazio, a ustaše se nisu predavali, a mi nismo imali orudja da ih prinudimo na predaju, odvraćniji boreci sa Djurašinovićem Petrom na čelu - upali su u prizemlje zgrade, gde je bio dučan, pronašli bure sa petrolejom - polili prizemlje i zapalili. Kada je zgrada počela da gori, žene i deca su izlazili i prihvaćeni od pojedinih svesnih ustanika, a ustaše su i dalje povremeno pučali kroz otvore na krovu, nisu se predavali niti su smeli, jer su bili većinom pljačkaši i ubice. Kada su videli da nema drugog izlaza počeli su pojedinačno iskakati na krov i bježati i tako su 4 u bježetvu likvidirana. Zaplenjeno je 4 karabina i 2 lovačke puške. Likvidacijom ovoga ustaškog uporišta oslobođena su dva sela do Bosanske Krupe - Badića i Čora na desnoj strani Une.

Po likvidaciji ovog ustaškog uporišta grupa iz Majkić - Japre pošte je videla da je mali broj ustanika iz Majkić-Japre sela i da su ustanici iz s. Majkić-Japre, Kozina, Lipnika, Hodrovaca, Mrkanja i Slatine krenuli prema ustaškom uporištu Budimlić-Japra, kašno u noć 29.VII krenula je prema Budimlić Japre i priključila se ustanicima iz pomenutih sela. U Pavića Dolini iznad same Budimlić Japre - tamo su na čelu ustanika zatekli Marjanovića - Dolinara Stojana, Đakalju Stevu, Makić Stojana i neke još, koji se sada ne sećame.

U Pavića Dolini izvršen je zajednički raspored boraca ustanika za napad na žandarmerisku stanicu. Pošto je Davidović Mile još ranije poznavao komandira Vladica Juru - odlučeno je da mu se piše pismo sa njegovim potpisom, da ga pozovemo na predaju sa ljudstvom i naoružanjem i da mu se garantuje život, jer tada je o njemu na od imao dobro mišljenje. Pismo sa pozivom za predaju poslato je koliko se sećamo po nekom Paviću, koji je radio u opštini. Pavić je uručio naš zahtev, a Jure niti je odgovorio na pismo niti je prihvatio predaju, već je pri polasku naših ustanika u napad na brzinu napustio sa svojim ljudstvom stanicu ne organizovavši otpor ni predaju.

Naš napad i nalet naoružnih ustanika sa više strana demoralisalo je protivnika - naročito radi toga, što smo imali dovoljno dinamita sa minerskim kapslama i štapinom, pa smo dinamit stavljali u komade izdubljena trešnjeva drveta i tako bacali ispred nastupajućeg lanca ustanika. Eksplozije su bile jače nego od bacača i ručnih bombi, što je doprinelo panici begstvu žandarma i naoružanih civila među kojima je bilo i ustaša, te pri upadu u samo uporište i kasarnu nismo ni trebali upotrebljavati i onako mali broj ručnih bombi.

Po upadu u stanicu provalili smo zatvor i oslobođili zatvorenike uglednije srbe - njih oko 40 - 50 koje ~~je~~ protivnik nije imao vremena likvidirati niti pustiti.

Za vreme ovoga napada bilo je neobuzdanih ustanika koji su neorganizovano uzimali i uništavali stvari - na pr. jedan od ustanika slupao je radio aparat. i sl.

Po oslobođenju Budimlić Japre za komandanta mjesta postaljen je Sudžuk Jandrija iz Lipnika, a ustaničke snage su isturene na pložaje radi obezbedjenja prema neprijatelju St. Majdenu, Staroj Rijeci, Ljubiji i Novskoj Suvači. Nakon nekoliko dana neprijatelj se sredio i dobivši pojačanja - ponovo se probio sa jačim snagama u B. Japru, jer je ovo uporište predstraža rudnika Ljubije.

Pošle ovoga ustaničke snage su i da je džiale poležaj, prema neprijatelju: na Čuelu, Gaidžiku, kod Jevtića kuća u Slatini i prema B. Japri i Agićima. Avgust mesec je u glavnom pretekao u organizaciji i učvršćivanju ustanka, jer su neki od ustanika posle prvog opštег uspeha smatrali da će se ustankazavršiti sa 15-20 dana po logici da svako svoju teritoriju oslobođi i brani - što je bilo štetno i opasno, a posle prvog neuspeha oko B. Japre i na Kršljama nastupila je izvesna oseka i kolebanje kod izvesnog dela oslijaka.

3.- POVEZIVANJE USTANIČKIH AKCIJA VODOVA PO SELIMA, ODREDA I POVEZIVANJE RUKOVODSTVA USTANKA PODGRMEĆA SA RUKOVODSTVOM USTANKA NA DRVARSKOM I BOS. PETROVAČKOM SEKTORU I U KOZARI.

Radi objedinjavanja akcija i lakšeg komandovanja formiran je Štab odreda za teritoriju Bosanska Krupa i Sana, a za komandanta je odredjen drug Vojinović Petar, sada general u penziji. Za konesara odredjen je Cepić Branko, a nešto kasnije došao je i Hajkić Stojan za zamjenika konesara.

U toku avgusta izvršeno je formiranje vodova i odreda po selima u Podgrmeču tako napr: formirani su odredi od ustanika iz Hajkić Japre, Hačana i drugih većih sela. U ova odrede uključivali su se borci manjih sela i zaseoka na pravcu neprijatelja. Ovo je učinjeno i po drugim selima na pločnjima u podgrmeču, ali ovi odredi i vodovi još nisu bili povezani sa ustaničkim odredima i rukovodstvom na Drvarskom, Bosansko-Petrovačkom i Kosačkom sektoru.

Radi povezivanja sa rukovodstvom ustanika na sektorima Drvara i Bos. Petrovca i radi usklađivanja borbenih akcija u drugoj polovini avgusta 1941 godine - iz Podgrmeča u Drvar upućen je kao kurir Davidović Mile sa ovlašćenjem koje je potpisao drug Petar Vojinović, a nekako u isto vreme od odreda iz sela Jelašinovaca upućen je po istom zadataku Segeja Tutuš. Ovo je bila prva veza ustaničkih odreda Podgrmeča.

sa žarištem ustanika u Bos. Krajini - Drvarom. Posle su bile veze sve češće, bolje i svestranije. Prva kurirska veza išla je preko Grmeča, sela Skakavca na petrovačkoj strani - Medenog polja, ispod Osječenice pa preko Oštrelja. Usput je bilo povezivanje sa odredima vodovima i stražama na Petrovačkom sektoru, a pod Osječenicom Davidović se javio tadašnjem komandantu ustaničkih gerilskih snaga drugu Slavku Rodiću, koji mu je pošto se upoznao o novostima i stanju ustanika na sektoru Podgrmeča, dao preporuku za komande i rukovodstvo na Oštrelju i u Drvaru - da se kuriru Davidoviću Milu pruži potrebna pomoć. Ova veza imala je tada ogromne koristi. Kurir je u štabu svih ustaničkih - gerilskih odreda u Drvaru kod druga Babića Ljube i druga drugova primljen veoma drugarski sa velikim interesovanjem i brigom za razvoj ustanka u Podgrmeču. Pri povratku iz Drvara od komande poslat je naredjenje - direktiva za objedinjvanje ustaničkih snaga pod zajedničku komandu - a sa Oštrelja po nar djenju iz Drvara dobijena su nekoliko sanduka minicije i eksploziva kao prva pomoć. Sem toga, iz agitpropa drug Pavlić Nikica poslac je novi časopis "GERILAC" i drugi štampani materjal. Ovaj prvi "GERILAC" pismeno uputstvo i municija bili su veliko moralno politička - podrška i orijentacija za dalji rad.

Pošto su o uspostavili vez sa komandom gerilskih snaga u Drvaru - postavljen je zadatak za uspostavljanje bar kurirske veze i sa rukovodstvom ustaničkih snaga na sektoru Kozare, jer su se još u početku ustanka pronosile u narodu vesti da se u Kozari pored drugih nalazi na čelu ustanika Dr. Mladen Stojanović, koji je u narodu Bosanske Krajine bio veom popularan i kao lekar i kao čovek, pa je trebalo ispuniti želju naroda i u interesu ustanka povezati se i sa rukovodstvom ustanika na Kozarskom sektoru. (O ovoj vezi pisano je još u toku rata u Grmečkom vesniku br. 4).

Ne sećamo se tačno datuma ali mislimo da je to bilo na kraju avgusta ili u prvoj polovini septembra baš kada se je javio dobrovoljno Davidović Mile da ođe u Kosaru i tamo uspostavi veze sa ustanicima, jer je u Knež Polju služio sve do kapitulacije stare Jugoslavije i poznavao teren i ljudе. U podgrmeč je stigao iz Kosare Burazer Kosta ali je on došao bez ikakvog uputa i pismene preporuke. On je ipak dobro poslužio Davidoviću za uspostavljenje veze u Kosari i na mjestu zvanom Vitlovska isnad Mlječanice uspostavljena je veza sa rukovodstvom Kosarskih partizana. Tamo je pored više poznatih boraca našao i rukovedice Šiljegović Boška i Miloša i učitelja Luketić Nikolju. Pored pismenog isveštaja nosio je primerke partizanskih bombi koje su naši kovači pravili od vodevodenih cevi. Susret sa kosarskim partizanima bio je veoma prijatan i dirlijiv i kurir je primljen kao predstavnik Podgrmečkih partizana - ustaničkih. Tada nije išao kod dr Mladena Stejanovića - već drugi put. Pri povratku od kosarskih partizana pored pismenog obaveštenja i pošte Davidović je doneo i borbeni pozdrav "Smrt fašizmu - Sloboda narodu" koji su oni među borcima već uvodili. U međuvremenu stigli su drugi kuriri iz Kosare u Podgrmeč i od tada veze su uspostavljane preko više kanala i pravaca. Prva kurirska veza sa Kosaru bila je pravcem: s. Eminovci, Suvača, Brdari, Koprivna, Rasavci, Mijakovci, Čele, Božići - Kosara sve preko neprijateljske teritorije. Usputne veze i pomoć bile su: knjež Lazić, Koprivna, Brdati, Stevo i Đuradj Stupar i Koča Marinković, Rasavci, Mile i Miloš Grujičić, Mijakovci, porodice Šiljegovića i Čele Djordje Kralj. Ove veze sigurno su posle služile sa kurire i prebacivanje partiskih i vojnih rukovodilaca.

4.- FORMIRANJE I RAD SKOJ-a, OMLADINSKIH ČETA I KURSEVA

Još u početku ustanka u Podgrmeču među ustanicima

bili su i neki od drugova koje je partija poslala radi organizacije rukovodjenja i usmeravanja ustanka, tako napr. u početku na teren Podgrmeča došli su drugovi Kapetanović Hajro, Marjanović Slobodan, a iz Bos. Krupe su isušli Terzić Redžo, Salko i Avdo, a nešto kasnije ^{Cutzy} ~~Ginević~~ koji bio sekretar komiteta u Bos. Krupi, a kasnije su dolazili i drugi rukovodeći ljudi i komunisti preko uspostavljenih vesa i kanala - pa je još na kraju avgusta i u početku septembra u podgrmečkim selima otpočeo aktivan političko-partijski rad, koji je do tada bio slab i nedovoljan, jer je bio posredan preko istaknutih ljudi i simpatizera partije.

U mjesecu septembru otpočeo je rad na formiranju mladinske šete i Skojevske organizacije u selima Majkić-Japra, Hačani, Potkalinja i drugim susednim selima. Nekako u isto vreme organizovan je kulturno zabavni rad sa mladinom i ženama. Ukoliko se sećamo ovaj rad su organizovali drugarice Kovačević Dušanka i Vranješević Rada - prvo kod kuće Karića Lase u s. Majkić Japri, a posle se išlo dalje po selima.

Rukovodicci u Skoju i mladinskoj šeti bili su Davidović Branko, Majkić Milan i Majkić Miroslav - dok nije otišao za komesara Ljubijsko - Prijedorske šete i neki koliko se sećame Marićić Ratko, a u s. Hačanima i drugim selima bili su Ugarčina Mika, Ćopić Smiljka, Novaković Nevenka i Jakšić Jovo. Rukovodeće drugarice su bile Irena Kiš i Perović Jela. O ovome bi detaljnije može dati podatke Davidović Branko, sada kao pensionisani oficir - upravnik, Škole za školanje kadra u trgovini u Sarajevu.

Odmah po formiranju mladinske šete, SKOJ-a a i kulturno-zabavnog života formirana je i pozadińska šeta. Mislimo da su rukovodicci bili Karić Vlado ili Adanović Jovan ili obadvaju.

Zadatak ove pozadińske šete bio je snabdevanje boraca

na plečajima, pomoć porodicama boraca pri šetvi i vizidbi, prekopavanje puteva, zaručavanje i zaprečavanje puteva prema neprijateljskim garnizonima i sl.

Ukoliko se sjeđamo u Školi u Majkić Japri na kraju septembra i u oktobru organizovani su vojno-politički kursevi u kojima su omladinci sticali osnovna vojno-politička znanja iz revolucionarne borbe. Ovim kursevima ukoliko se seđalo rukovodili su drugevi Hajro i Čiša Bogdan Lastrić Sang i drugi. Sa ovih kurseva su dobili prvu popunu u Ljubisje - prijedorsku četu - od kojih su bili omladinci Drijača Aleksa iz s. Jelcovice (poginuo na Novkoj Planini) i Vujatović Dušan iz Čadjavice (sada pukovnik u JNA) i drugi.

5.- RAD KPJ U POZADINI I NA FRONTU I FORMIRANJE I RAD NOG ODBORA

Kao što je poznato u selima ispod Grmeča pre ustanka nije bile formirane partijskih organizacija nem u s. Gudovcu i u s. Blatnici^{Donjim} ako je partija kod pripreme ustanka djelovala preko pojedinaca i simpatizera, jer su mase u većini bile spremne da prihvate i sprovode llniju borbu. Ne mase su po selima bile neupućene u ciljeve borbe i podložne raznim glasovima i vestima sa strane - pa je radi tega bio sedatak partije veoma tešak i hitan da se masama u Podgrmeču objasne ciljevi revolucionarne borbe, kao i perspektiva te borbe i da se najbolji i oni koji su se u početku ustanka najviše istakli prihvate i prime u partiju i uključe u još aktivniji rad - bilo na frontu ili narednim vlastima, a to je partija mogla uspešno sprovesti iz sledećih razloga i to:

Obsiran na geografsku povoljnost podgrmečkih sela, naročito Benakovac, Potkalinje, Rašani, Majkić Japra, Palanka, Jelašinovci i drugih sela ispod sanog Grmeča i njihovu udaljenost od neprijateljskih uporišta u to vreme, obzirom na ekonomsku povezanost podgrmečke teritorije i što je najglavnije u ogromnoj većini sprem-

nost nareda da prihvati liniju partije za oslobođilačku borbu - stvoreni s objektivni uslovi da baš ova teritorija koja u pripremi i dizanju ustanka nije imala izgradjen partiski kader, niti organizacije (već su direktive i sa noći dobivane preko veza) - u jesen 1941 godine postane kao glavni i vrlo važan oslonac i baza za svestrani revolucionarni rad partije, a ovo se može videti is sledećeg:

Posle dolaska prvih komuni te i skojevaca drugova Hajre Marjanović Slobodana, braće Temića i drugih u Podgrmeč baš u komandu odreda za Bos. Krupu i Sanu - sa sedštem u Majkić Japri negde na kraju avgusta iz Drvara sa kurirom Milem Davidovićem došla je rukovodeća grupa na čelu sa Dankom Mitrovićem i Brankom Babićem (to je bila komanda Krajinčke divizije). U toj grupi bili su drug Rudi Kolak, Lastrić, Lang i drugi. Došao je posle dr Levi stari levucioner, Todorović Vojo Španski borac, Šefket Maglajlić (tada Mirko Novaković) koji je bio sekretar OKKPJ. Tada je i drug stari Pucoar našao u podgrmeč, a posle na kraju 1941 godine dolazili su i drugi drugovi i drugarice.

Dolazak političkog i vojnog rukovodstva, a imajući u Podgrmeču naše spremne za borbu protiv ustaša i okupatora uslovilo je brzo učvršćenje i povezivanje borbenih jedinica na pločajima i učvršćenja pozadine, stvaranje NOO i primanje novih članova u KPJ i stvaranje partiskih organizacija u četama i u pozadini.

Kako su bili pouzdani i jedinstveni i fren i pozadina, najbolje se može videti po tome što stara centralna bolnica i štab za Bos. Krajinu u s. Majkić-Japri nikad nisu bili otkriveni napadnuti ni bombardovani.

Ukoliko nam je sada u sedanju priči NOO u s. Majkić-Japri formiran je na kraju meseca avgusta 1941 godine, a to se sjećamo radi toga, jer se tada po drugi put vratio iz Drvara kao kurir Davidović Mile i rekli sa mu u odredu - da su neki i njega predlagali u odsutnosti. U prvi Odbor za predsednika je bio izabran

Nikola Bundalo zvani Žečina, sekretar mislino da je bio Miroslav Majkić, a posle Dušan Bundalo - odbornici Jovan Adamović i drugi čijih se imena sada ne sećamo.

U isto vreme u selu Hašanima, Potkalinju i drugim selima formirani su NOO. U hašanima prvi predsednik prvog NOO bio je Petar Steisavljević, a u Potkalinju Rade Škundrić.

Uporedno sa stvaranjem nove narodne vlasti odvijao se je uspešan partijски rad na terenu i u jedinicama, a to se vidi po tome što su u novembru - decembru i januaru formirane partijске organizacije u pozadini i u jedinicama, pa su u tom vremenu primljeni u partiju u vojsci: Vješica Stevo i još neki kojih se ne sećamo iz Hašana, Davidović Mile i Majkić Miroslav komandir i konesar čete iz Majkić-Japre. U pozadini: Karić Vlado, Davidović Aleksa i Vaso i iz Hašana Petar Steisavljević, Božo Marčeta i drugi.

U štabu na Krupu i Sanau mislimo da su tada primljeni u partiju drugi Makić Stojan i Ćopić Branko, za ostale se sada ne sećamo.

6.- FORMIRANJE I SASTAV LJUBIJSKO-PRIJEDORSKE PARTIZANSKE ČETE

Ljubijsko - Prijedorska partizanska četa formirana je po direktivi vojno-političkog rukovodsava u vremenu novembar-decembar 1941 god. od jengra odreda i vodova sela Majkić-Japra, Hašana, Lipsik, Slatina, Hodroveci i drugih manjih zaseoka i sela na tome sektoru.

Formiranje čete nije baš išlo glatko - bilo je otpora i od onih koji nisu bili protivnici naše borbe, bilo je iz neobaveštjenosti bilo radi toga što su se neki plašili da će otići sa svog terena, a bilo je i ambicija za vojno-komandne položaje, jer su se do tada vodovi formirani po selima svenjivali nedeljno ili na 15 dana na pločajima prema neprijatelju i u smenama u staničkoj vojsci neki stariji drugovi familijarni zauzimali su komandne položaje ve-

dova i odreda pa su su hteli i dalje da zadrže te položaje, a bilo je i takvih predloga da trebaju svi sposobni muškarci da se smenjuju na položaju. U to vreme već su se neki vraćali iz Srbije i bilo je raznih i lažnih vesti o četnicima, pa su neki nasjedali i navedili su kao razlog zašto ne treba formirati stalnu partizansku vojsku, jer se čuje da će doći Branko Miljuš - bivši ministar zodom iz Lučići Palanke sa englesima i treba čuvati snage za tu vojsku. I pored otpora i raznih vjesti sa drugih strana - sektora uslovi su bili sazreli, a samoga toga nije se ni smelo čekati zima sa šarolikom smenaškom vojskom po selima i završeno je formiranje Ljubijsko-Prijedorške čete definitivno u prvoj polovini meseca decembra, u koju su uglavnom stigli mlađi borce i mladinci.

U formiranju čete najviše su učestvovali: Marjanović Slobodan, Terzi Redžo, Majkić Mireslav mladinač, Vještica Stevo, Novaković Ratko, Davidović Mile, Pejić Mihajlo, Vojinović Mile, Majkić Trivo, Vučojuvić Pero, Nikica i Mile, mladinač Dolinar Stejan, Miljuš Bjuro i Rajko i drugi.

Novo formirana Ljubijsko-Prijedorška četa od boraca i mladinača koji su kao svesniji dobrevoljno stupili u stalnu vojsku sastojala se od komande čete i tri voda, koji su obzirom na teren i zadatke bili na zadacima na Širokom frontu.

Po formiranju četa je imala normalno brojno stanje oko 90 boraca - svi naoružani puškama, pištoljima i bombama, a ^{fajčar} od 1942 god. i puškomitraljezima.

Kosandir čete bio je Davidović Mile, komesar Marjanović Slobodan - Bio je do kraja januara 1942 kada je stišao za pos. komesara 2 bat. na sektoru Bos. Krupe, a na komu sara je tada postavljen Majkić Mireslav - do tada delegat u I vodu (poginuo kao komesar bat. 2 Krajnje brigade na pruzi Sarajevo - Višegrad).

Komandiri vodova bili su/ Marjanović - Dolinar Stejan koji je ujedno bio i zamjenik komandira čete pognut u IV ofanziri štiteći ranjenike kod bolnice u Lastvama u Grmeču ili na Gradini ispred vrha Mosure ubivši 4 nemaca), Vještica Stevo sada petpukovnik u pensiji i Vojinović Mile sada u pensiji.

Zamenik komesara čete bio je Terzić Redžo, sada pukov. JMA i Novaković Ratko sada u SUP-u u Sarajevu (posle odlaska druga Redžo u prel. bataljon).

Delegati vodova su bili Hajkić Miroslav, pre dolaska za komesara i Novaković Ratko, pre dolaska za zamenika komesara, a imena drugih delegata se ne sećamo. Mislimo da je bio Vučatović Dušan jedan od delegata.

7.- VOJNE I POLITIČKE AKCIJE LJUBLJSKO-PRIJEDORSKE PARTIZANSKE ČETE

Još za vreme snajernačke vojske i u samom periodu formiranja čete vršena je blokada neprijateljskog garnizona u B. Japri, postavljene nasjede na komunikacijama snabdevanja garnizona između Bos. Novog i B. Japre i vršeni upadi na teritoriji u pravcu Ljubije i Nijske Glave gde su naže nasjede i patrole uspešno dejstvovale. U tom vremenu reorganizacija i formiranje stalne vojske imalo je jakog uticaja na moral boraca, a naročito stanovništva na tome terenu, jer se baš u tim ~~zauvrednim~~ akcijama pokazala prednost stalne i polit. svesne partizanske vojske nad snajernačkom, koja je sposobna samo da bran svoje kmće i sela. To je osjetio i neprijatelj i da bi okupatoru obezbedio nesmetano eksploraciju rudnika Ljubije u garnizonu B. Japru doveo je pojačanje i utvrđe B. Japru kao uporište, tako da mi tada jo nismo imali na tom sektoru dovoljno snaga i oruđja da to uporište likvidiramo, pa smo daneli odluku sa potpunu blokadu neprijatelja u tom uporištu.

Na osnovu odluke o blokadi 24 decembra 1941 godine komanda čete sa ojačanim vodom prebacila se na Antonića Brdo, koje je

baš frontalno postavljeno između neprijateljske teritorije prema Ljibiji i neprijatelju u B. Japri, tako da smo ni kod pokušaja neprijateljskog prebijanja blokade i izvlačenja igali više kružnu odbranu i sene zaštićeno krilo prema Okanovoj Bakvi i Jevtića kućama.

Da bi sprečili izvlačenje komunikacijom niz dolinu reke Japre prema Bos. Novom i dolazak pojačanja i snabdevanja iz tog pravca - postavljen je vod Vještice Stave u s. Čele i na Crni vrh, koji je imao vatrenu vezu sa ojačanim vodom na Antonića brdu - a Don Linarev vod dejstvovac je sa pl. Gajdžika prema Staroj Rijeci i Majdanu i sprečavao prodor sa tog pravca. Posle napr. napada 7.I. 42 god. dobili smo na Antonića brdu kao pojačanje Rajića Vladu vod, a desiniju vod iz našeg prvog bataljona.

Obziren na jaku zimu 41/42 (dubok sneg negde i preko metar visine), podesan položaj za odbranu na Antonića Brdu i Crnom Vrhu, podršku stanovništva u oslobođenim i neoslobodjenim selima i veliku svest, moral i švretu discip lini boraca blokade je u potpunosti uspela. Od 24 decembra 41 pa do 14 marta 1942 god. kada je likvidiran neprijateljski garnizon u B. Japri oslobođena - neprijatelju nije uspeo da probije blokadu i izvrši spajanje sa opkoljenim garnizonom niti da se opkoljene snage izvuku, a samog toga nisu uspeli da suvozemnim putem vrše snabdevanje uporišta.

Pokušavanje prodora i povezivanje sa blokiranim uporištem naročito u prvo vreme uspešni su nekoliko puta, tako na pr. 7. januara 42 isvršili su napad na naše položaje na Antonića Brdu, od pravca Starje Rijike, Ljubije i Novske Suvače sa jačim snagama oko 700 donedbrana, ustaša i ustaške milicije. Ovaj probor nije uspeo. Nakon borbe koja se vodila cee dan - odbijeni su nasad u polazne garnizone ostavivši oko 13 mrtvih i ranjenih. Posle neuspeleg ovog napada nije bilo organizovanijeg pokušaja, probora blokade, ali su nekoliko puta snage blokirane uporišta bezuspešno pokušale da se izvuku.

Za cele vreme potpune blokade od 24.XII. 41 do 14.III. 1942 god. neprijateljske snage u uporištu nisu imale nikakvu vezu ni kontakt sa susednim njihovim garnizonima i uporištima. Poštu, cigarete i djelimično novacnice povremeno ~~ni~~ im je donosio avion i bacao, a poštu je avion uzimao sa podignutog platna na stubovima, a i te smo im sprečavali.

Jednog dana, mislimo u mesecu februaru potsto je bio velik i tvrd sneg sa krpljama na nogama - baš izmedju logora naših desetina na Antonića Brdu pa preko s. Ovanijske izvukla su se dvojica civila prema Ljubiji sigurno radi veze - pa se može smatrati to jedina veza za vreme blokade.

Za vreme blokade i mi smo imali velike teškoće da uhvatimo vezu sa našim simpatizerima blokiranim uporištu i da saznamo brojno stanje, sastav i namere neprijatelja. Svi naši pokušaji u prvo vreme pretrpeli su neuspice. Slali smo u uporište jednu ženu sa ustaške teritorije sa pismom trgovcu Šehiću, slali neku devojčicu iz Pavića Doline, u zasedi uhvatili na donaku neprijat. bunkera starog Deđića Dedu i sa pismom ga posle vratili u uporište. Sva ova lica čini su dobla u uporište - bila su pritvorena od tadašnjeg komandira stанице Perućice. Zatim smo pokušali preko ustaškog rojnika Jospe, čija je kuća sa porodicom bila na donaku naših položaja da dobijemo potrebne podatke, koje nam je obećao ali obećanje nije izvršio i pobegao je sa porodicom.

Na posletku kada smo počeli vriti pripreme za likvidaciju uporišta, a svi do tada pokušaji nisu uspeli, a podaci za napad bili su nam nužni - pokazali smo da uhvatimo vezu sa našim simpatizerom Vojinovićem Dušanom - sinom Milanovim, čija je kuća bila u uporištu kod Škole gde su bili domobrani, a u čijoj je kući bila domobranska kuhinja.

Ova veza uspostavljena je na sledeći način: u Ničijoj senilji nalazio se izvor i na taj izvor išla je stoka Vojinovića Joše

i stoka iz Pavića Doline koju su naše straže neču kontrolisale. Sneg je bio velik i stoka je na pojilo mogla ići samo utabanom prtinom i pošto je kod Vojinovića kuće bila domobranska kuhinja - Pavića pešta je češće išlo tamo da jede otpatke hrane. Mi smo napisali pismo Vojinoviću Dušanu i dali uputstvo Paviću Jovanu da ga priveže peštu ispod vrata i da dozove Dušana da peštu uhvati i sveža. Onis u to izvršili i Dušan kada je uhvatio peštu i počeo da veče - pronašao je ispod vrata pisme u kome smo tražili podatke. On nam je nakon par dana poslao podatke koje smo tražili o neprijatelju, a posle smo uspostavili vezu i sa nekim domobranima preko njega, od kojih smo da se jedan svac Muškinja Nikola redom iz Slavenije. Tako smo konačno uspeli uspostaviti vezu i dobiti potrebne podatke za organizaciju napada.

Do 13 marta 1942 god. izvršene su pripreme za napad i probaćene su sveže snage kao pojačanje. Od komarških partizana dobili smo bacajući, a sa Petrovačkog sektora dobili smo jedan mali top zarobljen od talijana. Ukoliko se sedamo pripremom i napadom rukovodio je drug Todorović Vojo, Mijatović Milorad i Vojinović Peter.

Uoči samog napada naše plečalo je na Antonija Brdu upućen Stevanović Mile redom iz s. Poljica-Prekaja više ljudara, ranije eres Glancčki sa njegovom četom, pošto je na tome terenu bio počeo da saradjuje sa četnicima i okupatorom, pa je donešena odluka da se on sa četom razoruža, a u to vreme obzirom na sastav, svest i organizacionu čvrstinu Ljubijsko-Prijedorska četa bila je sigurna da će isvršiti ovaj zadatak uspešno - što je i učinila bez ikakvih teškoća i posledica. Komandir ove čete posle je pokušao kod Slatinske škole da pobegne stražaru, pa je likvidiran u bokatu, a razoružani barem većinom zavedeni - posle su dobrovoljno stupili u naše udarne jedinice i dobro se pokazali.

Napad na uporište B. Japru otpočeo je po planu rano u

zoru 14 marta 1942 god. Otpor neprijatelja je slonjen i B. Japra oslobođena oko 11 časova. Veći broj domobrana se predao, neki ustaše, žandarci i domobrani davalci su žilav otpor, pa su i poginuli. Uprorište je branile oko 196 domobrana i oko 35 - 40 žandarma i naoružanih civila - među kojima je bilo i ustaša. Po likvidaciji uporišta i oslobođenju B. Japre, svi domobrani koji nisu dali veći otpor i koji su se predali - pošto su razorušani i presvučeni u starija odela upućeni su pod prstajom naše straže do najbliže željezničke stanice u Čadjavici da idu svojim kućama, a oni koji su bili zločinoci, ustaše, komandir stanice Perućica i satnik mislimo da se zvao Zalokar sudjeni su. Zaplenjeno je 280 pušaka i 6 puškomitrailjeza.

Iz ovog uporišta za vreme oslobođenja samo je jedan navodno keljaš ustaša pobegao uz rječicu Građanicu još u početku našeg napada, u košulji, gađana i šarapom preko obronaka Gaidžika i Ovanjske u Stari Hajden i tame kada je na večer 14 marta stigao u košulji i gađana - uneo je paniku u Hajdansku posadu i oni su tku noći pobegli iz Hajdена i međi smo sutradan 15 marta sa našim snagama ušli u prazan Hajden. Ovaj begunac se zvao Muhadžić.

Za vreme blokade naše snage nisu samo odbijale napade neprijatelja i držale položaje, već smo organizovali akcije i zasede u neprijateljskoj teritoriji prema Ljubiji, Staroj Rijeci, Majsakoj Glavi, Radomirovcu i Novskoj Suvači sve do leve obale reke Sane. Te naše akcije i politički rad imale su uspeha, jer smo u kratko vreme oslobodili sva srpska sela na levoj obali Sane, uključujući tu i Radomirovac, pa smo tako delujući na tom terenu negde u februaru 1942 god. između Srp. Agića i Kovake uspostavili vezu sa kozarskim partizanima Rauša Steve i Lazića Laze, koji su dejstvovali sa desne obale strane Sane na komunističkoj Bos. Novi - Prijedor, koji su se u cilju zajedničkog dejstva probacili na levu stranu reke Sane. Ovo je bila prva borbena veza između partizana I i II krajiškog odreda. Do tada je bila samo preko kurira i rukovodilaca određenim kanalima. Susret je bio radostan i

dirljiv. Nared u Srp. Agićima je bio oduševljen i kod mnogih staraca i žena videli su se sune radeznice. Od tada veza partizana I i II krajiškog odreda nije prekidana.

Postavljajući zasede u neprijateljskoj teritoriji pored drugih uspeha likvidirani su ustaški koljaši.

Za vreme blokade organizovali smo i obaveštajnu službu politički i kulturni rad. Tako smo preko naše mreže dobijali izveštaj iz rudnika Ljubije sa podacima o neprijatelju i takođe uporišta, u kojoj je bilo tačno nazačeno gde se nalaze straže, bunkeri i svaka pojedina negatna mina. Mi u prvo vreme nismo ni znali ko nam takve podatke šalje - no posle smo doznali da je direktor rudnika Marušić brat čuvenog Ratka, ko i je bio komandant kozarskih partizanskih snaga na desnoj obali Sane, mato smo iz Ljubije mogli dobiti tako tačne i dobre podatke.

Preko naše veze mislimo u mesecu februaru izrađao je iz Stare Bićeke naš simpatizer i saradnik - tada domobraniški podoficir Jakara Dragutin, čiju smo i porodicu posle prihvatali. On nam je pred podatakom mogao organizovati obaveštajno izvidjački službu na pravou Rijeku, Majdalu i San. Međutim i ovo se može smatrati prvi uspeh na liniji bratstva na ovom terenu sa katoličkim stanovništvom. Mislimo da nije bio član partije - već simpatizer ali je do kraja on i njegova porodica ostali vjerni liniji borbe.

B. OSLOBODJENJE PRIJEDORA I RUDNIKA LJUBIJE I
STVARANJE NOVIH ČETA, BATALJONA I KRAJIŠKIH
BRIGADA

Po oslobođenju uporišta B. Japre zarobljena je veća kolonija crnja, municije i druge opreme, pa su vodeći Ljubijaci-prijeđorečki Čete prerazili u Čete.

Za komandire novoformiranih Četa postavljeni su drugovi: Majkić Triva, Vještica Stevan, a zamjenik Vojinović Mile, imena komesara sada se ne seđaju, verovatno su bili Majkić Mireslav, Novaković

Ratko, a delegat Vučatović Dušan.

Tada je na taj medji srezovalo: Prijedorštak, Bos. Novskog i Sanskog očišćena teritorija između uporišta - Stari Rijeke, Majdane, Ljubije i Novke Suvrače i u stavljen je naša narodna vlast. Formiran je novi drugi bataljon, a za komandanta je postavljen drug Predojević Djurin, za komesara Strbac Djuro, a za zamjenika komandanta i komesara Davidović Mile i Milešević Milan. Noveformirane čete i bataljoni su i dalje dejstvovali prema neprijateljskim uporištima: Nov. Suvrača, Bos. Nevi, Ljubija i Prijedor. Tada su vršene pripreme za napad na neprijateljski utvrđeni garnizon Prijedor i za oslovojenje Ljubije i Prijedora.

Ukoliko nam je sada u sećanju napada na Prijedor otpočeo je u noci 7/8 maja. Kao pojačanje snagama II krajinskog odreda u oslobođenju Prijedora - učestvovao je i 2 bataljon (sa dve čete) I Krajinskog odreda na čelu sa tadašnjim komandantom Predojević Djurinom. Zamjenik komandanta II bataljona Davidović Mile sa jednom četom imao je zadatak da u momentu otpočinjanja borbe za Prijedor, napadne Staru Rijeku i dejstvuje prema Ljubiji, a jedana četa verovatno tada novoformirana Vještice Stevo, bila je postavljena prema Bos. Novom, radi sprečavanja dolaska nepriatelju pojačanja od Bos. Novog prema Ljubiji i Prijedoru.

Druga četa Djurinovog bataljona koja je imala zadatak da dejstvuje preko Stare Rijekе prema Ljubiji - razvela je Rijeku i nastupala prema Ljubiji, ali su snage II kozarskog odreda na čelu sa komandantom Ratkom Marušićem po oslobođenju Prijedora prve ušle u Ljubiju, te je trebalo tako da bude i radi većeg vojno-političkog efekta, jer je Ratkov brat do tada bio direktor rudnika i četa je organizvana za čišćenje terena oko Ljubije i Stare Rijekе.

Oslobodjeno je Prijedora i Ljubije i manjih uporišta između ovih mjesto, neprijateljske snage k je su uspele da se isvu ku

organizovane su se probijale preko sela na levoj obali reke Sane prema Bos. Novom i sa jačim delovima naišle su na pločaje naše novoformirane Čete u Srp. Agićima i Mijskoj Glavi. Borba je bila šestoka i kratka i ova grupa se probila prema Bos. Novom ne obazirući se na gubitke. Ovaj predor je uspeo, jer su u grupi koja je bježala i probijala se bili većinom neki njihovi rukovodicici i zločinci, koji bi trebali da odgovaraju za pokolje i teror, a četa je bila na pločajima po vrednosti većno postavljena - da spreči dolozak pojačanja prema Ljubiji i Prijedoru, a i da je četa bila u najpovoljnijem položaju - nije bila u stanju da spreči predor na manevarskom sasluštu organizованoj grupi zločinaca, kojima nema drugog rešenja sen preboja. Ova neprijateljska grupa je kod preboja imala osetne gubitke.

Posle oslobođenja Prijedora i Ljubije i zarobljavanja oružja i druge ratne opreme - pošto smo dobili novo naoružanje i priliv novih boraca formirane su nove čete i bataljoni. Djurinov Bataljon je reorganizovan i postao udarni, a formiran je nov II i IV bataljon prveg krajiškog odreda. Za komandanta II bataljona došao je Ličina Relja, a za zamjenika Davidović Mile. Relja je posle kratkog vremena smenjen i za komandanta je došao drug Kolundžija Mićo.

Posle oslobođenja Prijedora dolazi do nove reorganizacije i formiranja I krajiške brigade, a zatim i II a čiji je sastav i Djurinov udarni bataljon učao.

Ovo su istorijski podaci od početka pripreme i disanja ustanka i razvoju NOB na osnaženom delu Podgoričke teritorije do oslobođenja Prijedora i Ljubije, odnosno do formiranja prvih krajiških brigada. Ovi istorijski podaci pisani su na osnovu sećanja i preživljavanja samih učešnika i mislimo da su uglavnom tačni, a naročito do oslobođenja Bud. Japre. I ako smo se konsultovali kod pišanja sa više boraca učešnika od 1941 godine - može se desiti da su imena pojedinih komandira i delegata vodova, kao i komesara i zamjenika četa

zamjenjana drugim ili da podaši kod pripreme i oslobođenja Prijedora u odnosu na neke jedinice i formiranje brigada nisu potpuni.

U pisanju istorije učestvovali:

- 1.- 11. Artiljerijski bataljonski zavod polka
yr. 29 Hohenlohe 87 II - div. pred.
- 2.- Prvog vremena bataljona
- 3.- Vukovarski Petorčić kordon i Kosača
grupa Ravnice Novogradić 87 32. četvrtog